

nito scritto, gli inviti presso il direttore e financo anche le proposte per le punizioni. Furono praticati per lo più i primi due, l'ultima proposta ebbe anche delle conseguenze negative poichè l'amministrazione comunale invitava i genitori nei propri uffici e permise loro di poter assentare i propri figli dalla scuola. Triste, ma veritiero!

Im modo veramente incantevole e descritta la gita alle sorgenti di Rižana oppure quella ad Oltro a mezzo di barca a Capodistria, e poi con la ferrovia fino a Scoffie di Sotto (Spodnje Škofije). In modo regolare sono registrate anche le visite in particolare del provveditore scolastico distrettuale H. Dominec, alcune visite dei preposti dignitari ecclesiastici, visite dei medici e lo stato di salute degli alluni in generale. Nel giugno 1907 si tenne la vaccinazione contro il vaiolo. »Peccato che dal punto di vista medico gli abitanti del luogo si curano ben poco di ciò che è veramente utile. La paura, e la superstizione che li bloccano di comportarsi con coscienza, da ciò che fare? Al mondo e oggigiorno così. Sono registrati in modo diligente anche i dati sul personale d'insegnamento, catechisti e sul comune di Mugia (che Scoffie ne faceva parte) ed anche sul consiglio scolastico distrettuale. Dobbiamo aggiungere anche le registrazioni di queste dal 1910—11 e 1911—12.

In tutti i dicasteri scolastici superiori il personale rimase inalterato, solamente nella presidenza distrettuale del consiglio scolastico che bolle qualcosa nella pentola. Per il presente posto dovrebbero eleggere dei

consiglieri comunali che a loro volta dovrebbero scegliere tra di loro qualcuno responsabile più dell'attuale sindaco di Muggia che dedicasse più attenzione alla scuola elementare. Come andranno a finire le cose solo il futuro potrà risponderci. Però non è granchè che si possa attendere poichè l'uomo destinato alla poltrona del sindaco a Muggia sarà sempre in primo luogo muggesano. Che bellezza! Se il popolo sloveno del luogo non riponesse la fiducia solo nelle personalità dei partiti — che poi sono senza uno scopo preciso — che lo fanno solo per acaparrarsi gli onori potrebbero partecipare nella politica dei nostri Muggesani e dei loro vicini. Ciononostante: Il tempo per Carniolani si farà più sereno.

1911—12: Come già detto nel 1910—11 avrebbero dovuto tenersi le elezioni comunali durante l'anno scolastico. Avremmo potuto ottenere di più, però la discordia, a cui ho accennato un anno fa si era acuitizzata durante l'anno scolastico in tal modo che nel paese apparvero in modo evidente due contrastanti partiti. Ciò si è manifestato per la prima volta nel periodo delle elezioni comunali e la seconda volta per le elezioni per il sindaco del paese. Ha vinto la giusta causa nazionale poichè oggi il denaro è più influente di qualsiasi orgoglio umano, ognuno può attendersi delle sorprese. Oggi ci dirige Pečarič Jožef e ci rappresenta al comune Pečarič M. Però, non è da escludere che lo stato più in là cambi in tal modo, che su tutte le due posizioni avremmo qualche Pecchiarich ovvero Michelich. Questo appena da accennare!

IZ ŽIVLJENJA KOMUNA V BEZOVICI

DARKO OGRIN

Namen prispevka je opisati vaško skupnost — komun v Bezovici, vasi v Slovenski Istri. Zapis je narejen po pripovedovanju Milana Cunje iz Bezovice, št. 23. Pripoved se nanaša na prvo tretjino 20. stoletja, ko je bil komun še *po starem*,¹ to je, ko je vas svoje notranje zadeve urejala brez večjega vmešavanja oblasti od zunaj. Komun *po starem* je v Bezovici prenehal delovati okoli leta 1930, ko se je v vaško življenje, predvsem pa v volitve župana, začela vmešavati tedanja italijanska občinska uprava v Dekanih.

Geografsko gledano leži Bezovica v Bržaniji, to je pokrajini, ki se v obliki bolj ali manj strmega brega spušča izpod črnokalske strukturne stopnje — Stene v dolino Osapske reke oziroma Rižane. Po razlagi M. Kosa² je vas izšla iz prvih valov slovanske kolonizacije Istre, saj nosi ime, ki ga lahko štejemo k slovenskim imenom starejšega tipa. To so imena po rastlinstvu, imena po položaju, morfoloških oblikah ali po

vodi. Ime Bezovica naj bi izhajalo iz drevesne vrste bezeg. Arheološke dokaze za bivanje Slovanov v teh krajih imamo iz 9. do 10. stoletja, ko so bili v Predloki, med drugimi, odkriti tudi staroslovanski grobovi.³ Iz 9. stoletja je ohranjen tudi pisni vir. Gre za listino iz leta 804, znano kot »Rižanski placit«, ki je nastala na zboru ob Rižani. Tu so razčiščevali spor, ki je nastal med frankovskimi oblastmi in obalnimi mesti zaradi naseljevanja Slovanov na zemljišča, ki so si jih lastila mesta.⁴ V pisnih virih je vas prvič omenjena sredi 13. stoletja v seznamu vasi, ki so spadale h koprskemu komunalnemu ozemlju kot Bixuiza.⁵

V času, na katerega se nanaša pripoved, je v vasi živelo okoli 160 ljudi v 35 domačijah (leta 1900 — 164 preb., 1910 — 165 preb., 1931 — 156 preb.).⁶ Glavni vir preživljanja je bilo kmetijstvo. Zaradi raznoličnosti vaškega ozemlja — obsega kraški svet v višinah od 330 do 430 m na severu in severovzhodu, osrednji del

je flišno pobočje, na katerem leži vas (n.v. od 75 do 250 m), ravnico ob reki Rižani (od 60 do 70 m n.v.) in strma osojna pobočja na jugu (do 270 m n.v.) — je bila pestra tudi kmetijska usmerjenost. Na kraškem svetu nad vasjo se je pasla drobnica, prisojno pobočje je bilo zasajeno z oljčnimi nasadi, sadnim drevjem in vinogradi, v dnu doline so bile glavne vaške njivske in travniške površine, na osojnim flišnem pobočju pa je bil gozd in pašniki za govejo živino. Od neagrarnih panog sta bila zastopana še kovaštvo in mlinarstvo. Dodatni zaslužek je dajala tudi peka kruha za tržaški trg in trgovanje s kmetijskimi pridelki in zelenjavo s Trstom in kraji v Čičariji.

Vaška skupnost (župa, komun) je prevzela vodilno vlogo pri naseljevanju in pri prehodu iz rodovno-plemenske skupnosti v naselbinsko skupnost. Pod župo običajno razumemo neko naselitveno ozemlje, zao-krožen zemljepisni okoliš (dolino), ki se je praviloma razvila tudi v upravno ozemlje. K ozemeljski župi je spadal tisti svet, ki so ga v okviru nekih danih naravnih meja člani skupnosti obdelovali ali uporabljali za pašo svoje živine. Prvotna naselbinska župa se je kasneje delila, nastale so posamezne vasi, ki so imele tendenco postati nove župe.⁷ Ko so se obalna mesta formirala kot samostojne mestne državnice, so v svoj komunalni sistem vključila tudi vaške župe — komune. V svoj upravni sistem so vaške komune, z določenimi spremembami, vključile Benetke in za njimi tudi Avstro-Ogrska.

VAŠKA UPRAVA

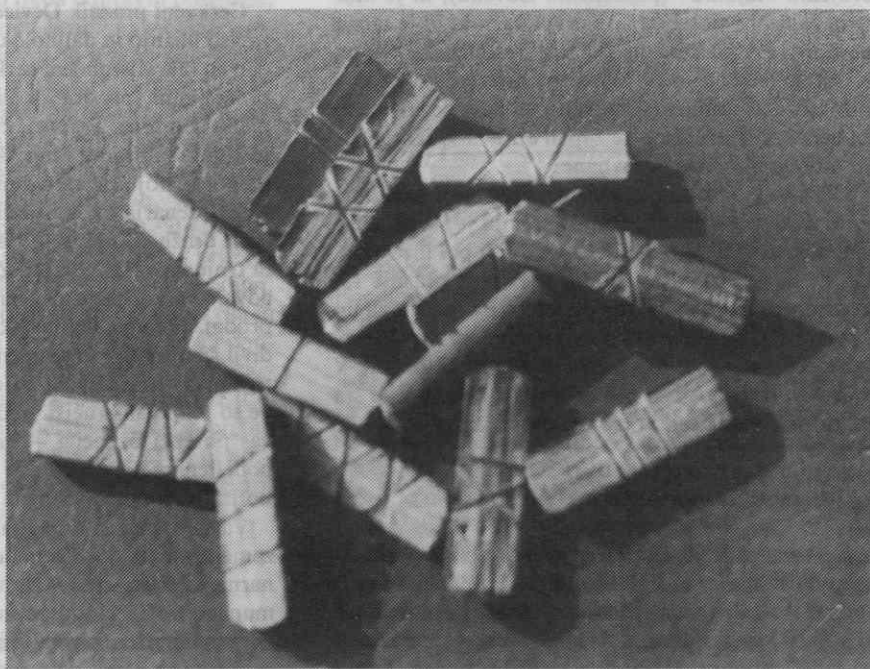
Glavni namen komuna⁸ je bilo upravljanje in organiziranje vaškega življenja. Sodelovanje pri vaški sa-

moupravi je bilo moška zadeva. Iz vsake družine je pri tem sodeloval družinski poglavar, le če družina ni imela moškega starejšega od 18 let, je smela sodelovati ženska. Otroci in mladina do 18. leta ne le, da se niso smeli udeleževati sestankov komuna, ampak niso smeli delati niti na njegovih delovnih akcijah. Če se je kdo priselil v vas, je moral plačati *kamnelo* — pristopnino h komunu. Znašala je čeber vina.

Župan

Župan je lahko postal človek, ki je imel v vasi ugled in je užival zaupanje vaščanov. Župana so volili po posebnem postopku. Sestal se je komun, le-ta je izmed sebe izbral pet do deset *zaupnih mož*, ljudi, ki so imeli v vasi največji ugled. Iz za prst debele jesenove palice so izdelali *škontrine*, 3 do 5 cm dolge, napol razklane paličice, na katerih so bile rimske številke. Izdelali so toliko škontrinov, kolikor je bilo zaupnih mož. Škontrine so zmetali v klobuk in se dogovorili, kateri škontrin kdo dobi. Tisti, ki je izvelkel dogovorjeni škontrin je smel predlagati župana, ostali so ga potrdili. Župan ni imel mandata. Le vsako leto so ga na dan vaškega patrona — sv. Polone (9. februarja) — potrdili. Funkcijo je izgubil le, če je huje kršil vaška pravila. V tem primeru je do naslednjih volitev, ki so bile vedno 9. februarja, prevzel funkcijo *požupa* — podžupan.

Župan je bil v pravem pomenu besede poglavar vasi. Z ostalimi vaškimi organi in službami je nadzoroval življenje v vasi, skrbel, da so poljska opravila potekala pravočasno in po ustaljenih navadah in da v vasi ni bilo večjih kršitev norm. Skrbel je za morebitna popravila na komunskih objektih (cestah, *torkli* — vaški oljarni, kalih, cerkvi sv. Polone v vsai in De-

Škontrini

vice Marije na izviru Rižane) in vodil opravila na komunskih zemljiščih (komunskem vinogradu, oljčnem nasadu, pašnikih). Vpliv je imel tudi na zasebno življenje vaščanov. Pripovedovalec se spominja, da župan ni dovolil skupnega življenja dvema ovdovelima vaščanoma, ne da bi se poročila.

Zadnji župan, ki je bil v Bezovici izbran po starem je bil Jožef Cunja-Štrban. Zanj je veljalo, da je bil *spaka za govorit* (dober govornik), da mu je vas pomenila vse ter da je imel velik ugled in avtoriteto v vasi. Župan je bil do leta 1929. Po tem letu so se začele italijanske oblasti vmešavati v volitve župana. Za župane so postavljale ljudi, ki so, če nič drugega, vsaj razumeli, če že ne govorili italijansko. V odsotnosti župana je upravljanje vasi prevzel podžupan. Podžupana so volili na isti način kot župana.

Vardjani

Vas je imela tudi tri *vardjane* — nekakšne čuvaje. Dva sta skrbela za vas, eden pa za polja — *poljski vardjan*. *Vaška vardjana* sta skrbela za varnost (tudi požarno) vasi in sta preprečevala morebitne kraje. Ponoči sta čuvala vas v dveh izmenah: eden do polnoči, drugi po polnoči. Oborožena sta bila s puško *tašno za krgat od napred*, ki je bila drugače shranjena v vaški torkli. Poljski vardjan pa je nadzoroval opravila na polju. Skrbel je, da so bila dela opravljena pravočasno, da ni prihajalo do kraj pridelkov oz. da se ni povzročala kakšna druga škoda.

Svoja opažanja so vardjani sporočali županu. Kdor se je prekršil čez norme in dogovore (npr. začel predčasno s trgatvijo) ali pa povzročil kakšno škodo (npr. da mu je krava ušla na sosedovo), je dobil *čuzo* — globo. Dokler v vasi še ni bilo pismenih ljudi, je župan *rezal čuze na palico*, kasneje je kršitelja zatožil svojemu »tajniku« (pismenemu človeku), ki je kršitelja zapisal v posebno knjigo. O čuzi, ki jo je moral posameznik plačati, je odločal šestčlanski odbor. Kazni so izrekli sproti, glede na povzročeno škodo. Bile so v naturalijah (vinu, olju) ali pa v denarju. Do letnega obračuna, ki ga je župan opravil 9. februarja, so morale biti čuze poravnane.

Cerkvi, ki sta tudi spadali v pristojnost komuna, nista imeli posebnih vardjanov. Zanju je skrbel mežnar. Kot plačilo je od vsake hiše dobil pol litra vina. Le, ko so v cerkev Device Marije za njen praznik 15. avgusta prinesli iz vasi kipec Matere Božje, sta ga po dva stražila, da ga ne bi kdo odnesel. Razen mežnarja je za cerkev skrbel še posebni *cerkveni starešina*. V njegovi pristojnosti so bili predvsem dohodki, ki sta jih prinašali obe cerkvi (*vofer, limožna*).

KOMUNSKI PRIHODKI IN IZDATKI

Cerkveni dohodki so imeli največji delež v skupnih prihodkih komuna. Zaradi njih je prihajalo v cerkvah, ki so bile v upravljanju dveh ali več sosednjih komunov, pogostokrat do sporov. Tako je leta 1579 izbruhnil spor med Bezovico in Kubedom zaradi

cerkve Device Marije ob izviru Rižane. V čem je bilo jedro spora?

Omenjena cerkev je stala na meji med koprsko in tržaško škofijo, zato sta jo vzdrževala bezoviški in kubejski komun, oziroma cerkveni bratovščini iz obeh vasi. Bezovica je bila del tržaške škofije, Kubeda pa koprške. Do spora je prišlo, ker se vasi nista mogli sporazumeti o pravicah nad cerkvijo, oz. o delitvi dohodka, ki ga je cerkev prinašala. Spor se je razširil tudi na duhovnika iz Loke oz. Kubeda, ki sta maševala v njej. Do razrešitve spora je prišlo 20. februarja 1580, ob vizitaciji veronskega škofa in kasnejšega kardinala Agostina Valierija v koprski škofiji, ki je obema duhovnikoma zagotovil enako pravico do maševanja v cerkvi in določil, da se pravično razdeli tudi dohodek, ki ga cerkev prinaša.⁹

Dohodki, ki jih je komun dobival od obeh cerkva, so bili praviloma v denarju. Ostali dohodki so bili deloma v denarju, deloma pa v naturalijah (vinu, olju ipd.) Dohodki od čuz so bili zelo različni, odvisni od storjenega prekrška. Če je ušla krava v škodo, je bila globa odvisna od nastale škode. Za predčasno trgatve je čuz znašala do 10 litrov vina. Običajno so ga kršitelju vzeli, ko je stiskal tropine v komunski stiskalnici. Vir dohodka so bile tudi odkupnine od komunskih akcij. Če se je posameznik ni mogel udeležiti, je moral ali ta dan nadomestiti, ali pa plačati toliko, kolikor je znašala *žrnada* (dnevni zaslužek) enega delavca. V tridesetih letih je bila pet lir. V naturalijah je komun obračunaval stiskanje olja v vaški oljarni in prispevek za mero. Vas je imela *komunski hehto*, to je bil 100 litrski okovan hrastov sod, ki je služil za mero. Vsak vaščan, ki je želel prodati vino, je bil dolžan prodajo najaviti županu. Ta je prišel k prodajalcu s sodom in za vsako mero zahteval en liter vina za komun.

Cerkveni praznik Device Marije (15. avgust) je bil za vso bližnjo in daljno okolico velik dogodek. Na ta dan so bile v istoimene cerkvi ob izboru Rižane maše s procesijami, prostor okoli cerkve pa je bil spremljen v sejmišče. Trgovci, ki so hoteli tu prodajati svojo robo, so morali bezoviškemu komunu plačati posebno pristojbino za stojnice. Nekaj denarja oz. naturalij so v vaško blagajno prinesle dražbe. Komun je vsako leto *dal na kont* robido in trnje na vaški gmajni. Za te »dobrine« so se potegovale vaške *krušarce*, ženske, ki so pekle in nosile prodajat kruh v Trst. Na kont je šla tudi *šparanga* — divji špargelj, ki se je imenitno prodajal na tržaškem trgu. Na javni dražbi so oddali tudi *plasmine*. Plasmine so bili kvalitetnejši predeli vaške gmajne, ki jih je vas posebej označila — *zafenedila* (omejila jih je s pobeljenimi kamni). Tu se živina ni smela pasti. Najboljša ponudnica je smela plasmine požeti.

Vaški organi so opravljali svoje delo brezplačno. V zameno so bili oproščeni delovnih akcij komuna. Denarna in druga sredstva, s katerimi je razpolagal komun, so trošili za vzdrževanje in obnavljanje komunskega premoženja in za ostale izdatke, ki so bili povezani s komunom. Največ denarja je šlo za popravila

Cerkev Device Marije na Zvročku ob izviru Rižane

obeh cerkev in za nakupe cerkvenega inventarja in opreme. Posebej so plačevali tudi čiščenje cerkev, ponavadi z oljem. Veliko stroškov je vas imela z vzdrževanjem torkle in nakupovanjem opreme zanjo. Nekaj denarja je šlo tudi za dnevnice. S komunskim vinom so si gasili žejo na *rabutih* (delovnih akcijah komuna). Običaj je bil, da so ob takih priložnostih nakupili tudi nekaj slabih rib. Komun so sklicali le za večja opravila. Za manjše stvari so najeli posameznike in jim delo tudi plačali, z denarjem ali v naturalijah.

Sestanke komuna je skliceval župan. Sestanki niso bili redni. Vas se je sestajala po potrebi, obvezno pa enkrat spomladi, ko je bilo treba odpraviti posledice, ki jih je pustila zima in pred *bendimo* — trgatvijo. Takrat so tudi določili, kdaj se bo trgatev začela. Na dan začetka je bila najprej maša, šele po njej so lahko šli vaščani v vinograd. Še prej pa je vsaka hiša darovala eno brento grozdja za duhovnika. Začeti s trgatvijo »pred uradno otvoritvijo« je bil hud prekršek.

Na sestankih komuna, ki so se odvijali v *hramu* — prostoru v prvem nadstropju torkle, so se dogovorili za rabute. Na dan rabute so z *brecanjem* — pritrkavanjem zvona na vaški cerkvi, klicali ljudi na komun. Takrat je moral vsak pustiti svoja domača opravila in oditi na zbirališče na vaški *ploc*. Tu je župan ali podžupan razložil, kaj je potrebno storiti in naredil razpored del. Hram je služil tudi za razne prireditve. Leta 1890 je bilo v vasi ustanovljeno »Pevsko in bralno društvo Zvroček«. Društvo je bilo leta 1908 obnovljeno¹⁰ in skupaj s somišljeniki iz sosednje Loke pripravilo dve igrici, eno v hramu, drugo pa v Loki.

KOMUNSKO PREMOŽENJE

Vaški komuni so upravljali s »premoženjem«, ki je bilo v lasti skupnosti. Skrbeli so za poti in ceste, vod-

ne izvire in kale za napajanje živine. Glavno komunsko premoženje sta bili obe cerkvi, pašniki, gozd in torkla. Bezoviški komun je imel tudi svoje parcele z oljkami in vinograd. Parcele z oljkami je komun odkupil od Podgorcev. Ker v Podgorjah oljke ne rastejo več (vas leži 500 m visoko pod Slavnikom), so imeli le-ti svoje oljke v Bezovici. Kasneje so jih zaradi oddaljenosti od vasi prodali. Komunke parcele so obdelovali skupno in sicer tako, da so opravila, ki jih je bilo treba opraviti čez leto, razdelili med posameznike. Vino iz komunke vinje je šlo za komunke potrebe, olje pa so ponavadi razdelili med hišne številke.

Gmajna

Živinoreja je bila zelo pomembna kmetijska panoga. Vaščani so redili govejo živino in drobnico. Površine, ki so bile namenjene paši ene in druge vrste živine, so bile ločene. Drobniča se je smela pasti na »Plasi in Gorenjem krasu« (pašniki severovzhodno od vasi na kraški planoti), drugod je imela *zafenedjeno* — ograjeno. Vas je imela posebej *zafenedjeno* tudi površine s *sladko travo*, ki so bile namenjene za pašo mladih jagnjeti. Na pašnikih so imeli urejene tudi posebne tlakovane prostore za molžo — *mozarje*.

Paša goveje živine je imela svoja pravila. Pašniki zanjo so bili na strmejših in manj rodovitnih predelih južno od vasi. S pašo je vas pričela okoli prvega marca. Do približno prvega maja so pasli na površinah »levo od Potoka«, drugod je bilo *zafenedjeno*. Po prvem maju so *odprli* »Brdo«. Po prvem juniju pa se je smelo pasti na vseh površinah, ki so bile namenjene paši. Vaško živino sta pasla dva ali trije pastirji iz vasi. Pomagali so jim *pogoniči*. Vsaka hiša, ki je imela živino na paši, je morala, ko je prišla vrsta nanjo, dati pogoniča. Pogoniči so se menjavali glede na število glav živine, ki jih je imela družina na paši. Pravilnost poteka paše je nadzoroval varđjan, ki je moral o tem

vsak večer poročati županu, ne glede na to, ali se je zgodila kaka nepravilnost ali ne.

Gozd

Gozd je vaščanom pomenil vir kurjave in stelje, hrastov želod pa so pobirali za prehrano prašičev. Po sv. Štefanu (26. december) se je sestal komun, kjer so se dogovorili, kam bodo šli sekati in kdaj. Priprava drv je potekala tako, da so skupno sekali in nabirali suho vejevje in les sproti delili na *parte* — kupe. Naredili so toliko partov, kolikor je bilo v vasi hišnih številk. Kateri hiši bo pripadel določen part so določili s *škontriranjem* — žrebanjem kupov s pomočjo škontrinov. Da bi škontriranje potekalo pošteno, je tisti, ki je škontrine izdelal, *vlekel zadnji*. Še pred začetkom škontriranja pa je župan škontrine sešel in se prepričal, če jih je res toliko, kolikor je hišnih številk v vasi. Do prvega marca so skupno pripravo drv večkrat ponovili, po tem datumu sekanje ni bilo več dovoljeno.

Nabiranje želoda je potekalo v prvi polovici decembra. Nabran želod so znašali na kup in ga na koncu akcije razdelili med hiše. Če je od ene hiše sodelovalo pri nabiranju več ljudi, je ta hiša tudi dobila več. Mera za želod je bil *brentač* (25-litrška lesena posoda, podobna brenti).¹¹ Na komun (skupno) so grabili tudi listje. Čas začetka tega opravila je bil odvisen od jeseni in drevesne vrste, pod katero so grabili. Najprej so grabili topolovo listje ob potoku pod vasjo, okrog Martina (11. novembra) so začeli nabirati hrastovo listje. Nabrano listje so med hiše razdelili *na koše*. Listje, ki se je nabralo na pokopališču, je bilo mežnarjevo. Na komun so vaščani zasadili tudi borov gozd vzhodno od vasi. Avstrijske oblasti so namreč konec prejšnjega stoletja izdale nalog, da mora vsaka vas zasaditi s to drevesno vrsto zapuščene in erodirane terene.

Torkla

Oljčni nasadi, ki jih ima Bezovica in sosednje vasi, so na skrajni klimatski meji uspevanja te kulture. Kljub riziku, ki ga taka lega prinaša, velika je nevarnost pozeb, pa je bilo oljarstvo zelo razvita in pomembna gospodarska panoga vasi.

Za lastne potrebe in delno tudi za potrebe sosednjih vasi je vas imela torklo. Upravitelj torkle je bil župan, on je imel tudi njene ključe. Olje so stiskali za to opravilo posebej priučeni ljudje — *torklarji*. Delo je potekalo v izmenah, dan in noč, tri do štiri mesece na leto. S stiskanjem so začeli po Sv. Katarini (25. november), po tem datumu se je namreč smelo začeti z obiranjem oliv. V vsaki izmeni je delalo po šest torklarjev. Dva sta mlela olive, dva sta polnila *športe* — posebne, iz močne žakljevine spletene vreče, v katere so dali zmlete olive, jih zložili pod stisk in prelivali z vrelo vodo ter stiskali. Pomagala sta še dva *vodarja*, ki sta prinašala in kuhala vodo. Tu je bil še človek, ki je vodil prevzem oliv in izdajo olja.

Bezoviški komunski kamen za olje

Plačilo za opravljeno delo je bilo odvisno od količine oliv, ki jih je posameznik pripeljal v predelavo. Račun je lahko poravnal z denarjem ali pa z oljem. Plačilo z oljem je bilo bolj v navadi. Tako dobljeno olje so shranjevali v poseben *komunski kamen za olje*. Ko se je ta napolnil, je župan *sklical komun* in razdelil olje med hišne številke. V bezoviški torkli so zadnjič stiskali olje leta 1932, ko je pozeba zelo prizadela oljčne nasade, ki so si komaj dobro opomogli od hude pozebe leta 1929. Torklo so vaščani porušili ob širitvi ceste skozi vas leta 1967.

OPOMBE

* Za primerjavo bi avtorju lahko služila razprav S. Vilfana, *Komun v Črnotičah, Traditiones 1* (1972). — 1. Besede, pisane ležeče, so povzete po pripovedovalcu. — 2. Milko Kos, *O starejši slovanski kolonizaciji v Istri, Razprave SAZU, Ljubljana 1950, str. 61.* — 3. Elica Boltin-Tome, *Izsledki ob zaključku raziskovanj nekropole v Predloki, Slovensko morje in zaledje št. 4–5, Koper 1981, str. 89.* — 4. Milko Kos, *Srednjeveška zgodovina Slovencev, Ljubljana 1985, str. 323.* — 5. P. V. Vesel, *Nekatere ugotovitve o Slovencih v Koprskih statutih, Istrski zgodovinski zbornik št. 1, Koper 1953, str. 19.* — 6. *Krajevni leksikon Slovenije, 1. knjiga (Zahodni del Slovenije), Ljubljana 1968, str. 122.* — 7. Sergij Vilfan, *Pravna zgodovina Slovencev od naselitve do zloma stare Jugoslavije, Ljubljana 1961, str. 53–54.* — 8. Beseda »komun« se v Bezovici uporablja v več zvezah (vedno je moškega spola): a) »komun« kot vaška skupnost (Bezovi-

ški komun), b) »komun« kot delovna akcija cele vasi, tudi »rabuta« (jutri gremo na komun), c) »komun« kot sestanek vaške skupnosti (župan je sklical komun), d) »komunsko« kot, kar je last komuna (sekat je šel na komunsko). — 9. Naldini, Corografia ecclesiastica di Capo D'Istria, Venezia 1700, str. 371. — 10. L. Sancin-Reharjeva, Seznam organizacij, Tržaška pokrajina, Prosvetni zbornik 1868—1968, Trst 1970, str. 278; Janez Kramar, Marezige — trdnjava slovenstva v Istri 1861—1930, Koper 1985, str. 105. — 11. Prostorninske mere, ki so jih uporabljali v Bezovici so bile: brenta (50 litrov), brentač (25 litrov), golica (3—4 litre), mižereta (2—3 decilitre).

SOMMARIO

DALLA VITA DEL COMUNE A BEZOVICA

Darko Ogrin

L'autogoverno rurale di un paese — »comun« — alla maniera antica, che fu denominata dal narratore, era esistito a Bezovica fino al 1930. Il suo scopo principale fu l'amministrazione e l'organizzazione della vita nel paese. Svolgere l'attività nel comune fu un affare prettamente maschile e solo nel caso in cui una famiglia non avesse un maschio maggiore dei 18 anni, poteva partecipare anche una donna.

Il capo della comunità rurale del paese fu il sindaco, aiutato dal vicesindaco. Tutti e due venivano eletti in base ad uno speciale procedimento con l'aiuto degli scontrini. Il paese aveva anche 3 guardiani — custodi. I due guardiani del paese avevano il compito di garantire l'incolumità di tutti, mentre il guardiano campestre controllava i lavori eseguiti sul campo. Le eventuali osservazioni i guardiani comunicavano direttamente al sindaco, che insieme ad una speciale commissione penalizzava gli eventuali violatori. Le penalità — denominate »cuze« dovevano essere pagate non oltre la festa del patrono del paese santa Apollonia (9 febbraio). Era il giorno in cui il sindaco faceva il bilancio del lavoro annuale, la comunità rurale del paese eleggeva invece un nuovo sindaco oppure

confermava quello già esistente. I violatori saldavano le penalità in moneta oppure nel valore dei prodotti del suolo.

La parte più cospicua delle entrate del comune erano considerate quelle provenienti da ambedue le chiese, amministrate dalla comunità rurale del paese. Erano la chiesa di sant'Apollonia nel paese e la chiesa di santa Maria Vergine, situata alla sorgente di Rizana. L'accumulo ulteriore rappresentano anche i riscatti delle azioni comunali, le multe, i contributi per la misurazione, gli interessi e le quote ricavate all'asta.

Le spese più alte erano legate alla manutenzione di tutte le due chiese e dell'oleificio — (torchio) del paese. Il vino che la comunità aveva a disposizione, veniva usufruito durante le opere di comune interesse, mentre con l'olio d'oliva pagavano i lavori che il singolo paesano eseguiva per la comunità.

Le riunioni della comunità rurale del paese si tenevano nella cantina — nello spazio al I-o piano dell'oleificio (torchio). Queste venivano convocate dal sindaco nel caso di urgente bisogno, erano però obbligatorie prima dell'inizio dei principali lavori campestri. Questa cantina era destinata anche per le manifestazioni culturali.

Le proprietà che il comune amministrava erano ambedue le chiese, il torchio per la produzione dell'olio, il pascolo comunale e la foresta, i sentieri comunali, le sorgenti d'acqua e abbeveratoi. La comunità del paese possedeva anche il vigneto ed l'oliveto.

I pascoli per il bestiame grosso e quello minuto erano separati e si svolgevano in base alle regole stabilite in precedenza.

Nella comunità del paese preparavano in comune le legna per l'inverno, raccoglievano le ghiande e rastrellavano il fieno. La raccolta veniva poi distribuita di casa in casa.

La spremitura delle olive nel torchio fu eseguita dal personale esperto, denominati »torchiari«. Il pagamento per il lavoro svolto dipendeva dalla quantità delle olive consegnate per la lavorazione. Generalmente il lavoro era pagabile con l'olio che veniva ripreso in uno speciale recipiente di pietra — una pietra comunale per l'olio (otre).

